

TÉZISFÜZET

az építész mester (Doctor of Liberal Arts, DLA) fokozat elérésére irányuló eljáráshoz

Jelölt neve:

Niczki Tamás építész

Az értekezés címe:

A korszerű lakóépület-tervezés kérdései

Hazai modern lakóházak tanulsága

Mestermunka:

Hotel Parlament

(Budapest, V. Kálmán Imre u. 19.)

BME Építészmérnöki Kar Lakóépülettervezési Tanszék
Témavezető mester: Varga Tamás DLA

Budapest, 2007. május

A korszerű lakóépület-tervezés kérdései

Hazai modern lakóházak tanulsága

Célkitűzések

A téma jelentősége és aktualitása

A lakóépület a mindennapi személyes életünk része, kiindulási pont, amely a világban való létezésünk egyik alapját adja. Ma az otthon, amelyben élünk, társadalmi, gazdasági helyzetünkön túl a kulturális igényeinket is kifejezi. Egy mikrokozmosz, amely az identitásunk fontos összetevője és a gyerekkortól kezdve mélyen íródik belénk.

Lakóépületekről általában mindenkinek van véleménye, rendeltetési feladatairól az emberek nagy részének van elképzelése, így aztán úgy tűnhet, hogy létrehozása is a legegyszerűbb építészeti feladatok körébe tartozik. Amikor azonban tervezőként ilyen feladattal találjuk szemben magunkat, számos aggály és kérdés vetődik fel bennünk. Az életformák modern társadalomra jellemző pluralizálódása bizonytalanná teszi azokat a bevált módszereket, amelyek egykor a kiindulás alappilléreiként szolgáltak. A mai lakóépítészet egyik problémája, hogy nem tudhatjuk pontosan kinek, mennyi időre és milyen életvitelre kell terveznünk.

A XX. század elejéig a különböző társadalmi osztályoknak meghatározott életformája és vele együtt, jól behatárolható lakáskultúrája volt. A lakóház bizonyos típusok variációjaként jelent meg, építészeti elemei egyértelműen kötődtek a helyhez és a bentlakóhoz. A századfordulótól kezdődő, egyre fokozódó differenciálódás a lakókörnyezettel kapcsolatos igényekben is jelentkezett. Ma a gazdasági, a szociális és a kulturális pozíciók ráadásul nem mindig fedik egymást, így a tervezőnek minden egyes feladatnál újból át kell gondolnia a leendő lakók lehetséges életformáját ahhoz, hogy számukra a legmegfelelőbb otthont tudja létrehozni. Többek között az építész felelőssége, hogy az emberi életet környezetét évtizedekre meghatározó lakóház, az adott kor elvárásainak mennyire tud eleget tenni.

Jogosan merül fel mindezek után a kérdés: melyek azok az érvényesnek mondható minták és fogódzók, amelyek az építész segítségére lehetnek?

Az értekezésben a jelen felől, az alkotó építész szemszögéből kívánom körbejárni a lakóépület tervezésének problémáit. Ehhez a két világháború közötti modern építészetet hívtam segítségül. Azt a korszakot, amely olyan kérdések sorát vetette fel, amelyek ma is relevánsak. Az érdekelt, hogy mit tanulhatunk egy olyan időszak áttekintésével, amely a korábbi korok épített, illetve természetes környezetéhez való viszonyát gyökereiben akarta megváltoztatni.

Az „új építészeti” követői voltak azok, akik újrafogalmazták az építészet alapvető kérdéseit, és tudomásul vették az állandó változás tényét. Egy-egy megállapításukat ma is hasznos felidézni, hiszen az akkori lakásra, várostervezésre, lakó és építész kapcsolatára vonatkozó elméleti írásaik

és gyakran utópisztikus terveik, jelenleg is létező problémákat feszegettek. Az első világháborút követő szociális és kulturális kihívásokra reagálva megteremtették a korszerű lakóépület-tervezés alapjait. A problémákat legelőször a lakás iránti igényekben fogalmazták meg. Nem véletlen, hogy Magyarországon is ebben a műfajban nyilvánult meg elsőként a modern építészet.

Elemzésem tárgyául a korszak olyan hazai példáit választottam, amelyek nemzetközi mércével is megállták a helyüket. Ezt az is mutatta, hogy fontos nemzetközi folyóiratokban publikálták őket. A kialakult új beépítési formák és lakóépület-típusok ma is sok tanulsággal szolgálnak, még ha egyes tervezési elvek felülvizsgálatra is szorulnak. A modern építészet „hőskorában”, mintegy nyolcvan évvel ezelőtt, fogalmazták meg az építész új hozzáállásának szükségességét, s az alapvető feltételek újragondolása, tisztázása ma is nagyon időszerű. Úgy vélem, nagyon fontos, mennyire vagyunk tisztában azzal, mihez kapcsolódhatunk, mit kívánunk folytatni.

A kutatás módszere

Az értekezés során az építész tevékenységének alapkoordinátái mentén elemeztem a két világháború közötti időszakból kiemelt hazai példákat. Vizsgálati szempontjaimat a lakóépület-tervezéskor felmerülő – általam legfontosabbnak ítélt - problémakörök mentén állítottam fel. Nem átfogó bemutatásra törekedtem, hanem egy-egy kérdéshez rendeltem hozzá demonstrációs erővel bíró épületeket. Olyan példákra hivatkoztam, amelyek egy adott korszak időtálló teljesítményei, illetve elveikben folytatható tradíciót jelentenek. Reményeim szerint, a választott lakóházak elemzése tanulsággal szolgál, és a felvetett problémákra adott válaszok segítséget adnak a ma lakóépületet tervező építész döntéseinek meghozatalában.

A korszakkal viszonylag bőséges szakirodalom foglalkozik, ami jó kiindulópontot, illetve eligazítást jelentett. A kutatáshoz elengedhetetlen volt a meglévő épületállomány vizsgálata, amely azonban jelentős fizikai és erkölcsi avuláson ment keresztül. A korszak szakmai publikációi és folyóiratai – elsősorban az „új építészet” képviselőinek házait rendszeresen bemutató Tér és Forma -, hozzájárultak ahhoz, hogy betekinthessek a mögöttes eseményekbe. Az elméleti írások sokszor maguknál az épületeknél is többet árultak el a kor gondolkozásmódjáról, illetve a gazdasági és kulturális folyamatokról.

A kutatásban néhol más tudományterületeket érintettem. A lakáskultúra és a társadalom kapcsolatánál a szociológia, az épületek megítéléseivel összefüggő elemzéseimnél pedig a környezetpszichológia voltak segítségemre.

A probléma-felvetést öt meghatározó téma köré csoportosítottam, amelyek ma is a lakóház alkotási folyamatának releváns kérdései. Ezek a következők: a lakóépület meghatározása; az építész és a leendő lakó viszonya; a lakóépület formája; a terei és a helyhez való kötődése.

Az, hogy mi a lakóház, vagyis, hogy mit tervezünk, magától értetődőnek tűnhet, de a megváltozott társadalmi és gazdasági pozícióik miatt úgy gondolom, mélyebb vizsgálódásra van

szükség. Az építész és a leendő lakók elképzeléseinek összeegyeztethetőségéről régóta vita folyik. Eltérenek a vélemények arról, mennyire kell a lakásnak tükröznie a benne élők egyéniségét, illetve, hogy mely pontig szólhat bele az alkotó, a ház kialakításába. Ezzel kapcsolatban megpróbáltam bemutatni a lehetséges alkotói magatartásokat. A forma általában a lakóépület egyik jellemző tulajdonsága. A karakteres vizuális mintázat és az öncélúság közötti határ helyes megtalálása az építész felelőssége, így a forma lényegének megfogalmazása elengedhetetlennek mutatkozott. Az, hogy milyen térrendszerek képesek követni a lakók változó életformáját és eltérő életciklusait a lakóház hasznosságának egyik próbája, ezért fontosnak tartottam, hogy lehetséges fogódzókat jelöljek meg. Végezetül pedig, a közvetlen fizikai környezet, illetve a szociális és kulturális kontextus kérdéseit jártam körbe, amelyek vizsgálata, véleményem szerint, az alkotás hitelességének egyik alapfeltétele.

Tézisek:

- 1.) A lakóépület az alapvető életfunkciók teljesítésén túl, a lakók identitásának hordozója.
- 2.) A lakó identitását erősítheti a karakteres vizuális mintázat, és a használók szabadságfokának növelését engedő (annak következményeivel előre számoló) tervezői magatartás
- 3.) A lakóépület formája a léptékének megfelelő összetettség és az adott kontextus lehetőségeinek az optimuma. A forma lényege a tér egyidejű komplex kapcsolatainak biztosítása.
- 4.) A lakóépület tereinek folyamatos és egymásba ható szervezése a külsővel való állandó kapcsolat megtartásán kívül a lakók különböző életmódjának és -ciklusának a változását is jobban követi.
- 5.) A hiteles alkotás feltételezi a konkrét fizikai környezeten túl, a tágabb értelemben vett gazdasági, társadalmi és kulturális dimenziók ismeretét. Az adott hely lehetőségeinek és korlátainak mérlegelése alapvető fontosságú ahhoz, hogy az épület korszakokon túlmutató értékekkel rendelkezzen.

Questions posed by contemporary residential building design

Lessons learned by modern domestic housing

The house is a part of our everyday personal lives, a starting point, which provides one of the bases to our existence in this world. Today, beyond our social and economic situation, a home we live in also expresses our cultural demands. It is a microcosm, a basic component of our identity, deeply permeating us from childhood.

A residential building is usually something that everybody has an opinion about; a majority of people also have an idea of its purpose, so it may seem that its creation is also one of the simplest designer's tasks. However, when faced by such an assignment, an architect will have several concerns and questions. A plurality of lifestyles, typical of modern society, makes those well-tried methods, which once served as basic pillars, insecure. One problem of contemporary housing is that one can never know exactly for whom, for how long and for what lifestyle is to design.

Until the early 20th century, different social classes had distinct lifestyles and well definable housing cultures. A building represented the variations of certain types, and its architectural elements were clearly linked to the place and its dwellers. A differentiation, starting from the turn of the century and ever increasing, also appeared in the demands for a dwelling environment. Today, furthermore, economic, social and cultural positions do not always overlap, so an architect, for each and every task, has to think about the prospective dwellers' possible lifestyles in order to create a home most fitting them. Among other things, it is the architect's responsibility to enable a residential house, determining the environment of human lives for decades, to meet the expectations of a given era.

It is right to ask then, what are the valid patterns and points of reference, which may be of help to an architect?

In this dissertation, the problems of designing a residential building were approached from the viewpoint of the present. While doing so, the modern architecture of the period between the two world wars was invoked. That epoch raised a series of questions that remain relevant even today. My quest was aimed at learning lessons from the review of an era which intended to change its approach to the architectural and natural environments of earlier epochs in a radical way.

For the subject of my treatise, some buildings of the era, meeting the highest standards, were chosen. The new development and residential building types that evolved then teach us lots of lessons today, even if certain designing concepts need a review. About eighty years ago, in the "golden age" of modern architecture, a need for a new architect's approach arose, and now it is most timely to define and clarify some basic terms. In my view, it is crucial to decide what to relate to, and what to continue.

In my thesis, the domestic cases of the mid-war era are analyzed along the basic coordinates of an architect's function. The problems that arise in designing a residential building, and vital in my view, are: the definition of the house; the relation of the architect to the future dwellers; the form of the building; its spaces and its link to a given place. Based on the foregoing, the theses of my treatise have been stated as follows:

- 1.) Beyond the fulfilling of basic life functions, a residential building is also a bearer of its dwellers' identity.
- 2.) The dwellers' identity may be highlighted by a characteristic visual pattern and a designer's approach allowing the enhancement of the users' liberty (and anticipating its consequences).
- 3.) The form of a residential building is the optimum of a complexity matching its scale and the given context's potentials. The essence of form is to ensure the concurrent and complex links of space.
- 4.) Besides being in harmony with the exterior, an ongoing and interlinked organization of the spaces of the house keeps up better with the change of the dwellers' different lifestyles and - cycles.
- 5.) In addition to a concrete physical locality, an authentic work assumes the knowledge of broader economic, social and cultural dimensions. It is vital to weigh a given place's potentials and limits for a building to be imbued with truly lasting values.

Mestermunka építészeti leírása

Egy Lipótvárosi bérház metamorfózisa: Hotel Parlament

2006. márciusában nyílt meg a Hotel Parlament a belvárosban, a Vadász és Kálmán Imre utca sarkán. A bérházat 1891-ben Fellner Sándor tervei szerint építették eklektikus stílusban, a kor építési hagyományainak megfelelően.

Az épületet 2002-ben ismertem meg, amikor az olasz beruházó a KIMA Stúdiót bízta meg annak áttervezésével. Elég siralmas képet festett akkoriban a lakóház: a saroktorony, amelyet a II. világháborúban bombatalálat ért, évtizedek óta állt romokban, az egykor 19 lakásos bérház két éve lakatlan volt. Három tanulmánytervet készítettünk az épület újrashasznosítására: luxuslakások, apartman hotel, illetve hotel funkcióval. Végül ez utóbbi funkcióra esett a tulajdonos választása. A feladat rendkívül összetett volt: A külső homlokzatot az utca felőli tetőszakasszal - a tömbben lévő Báthory utca 20. sz. lakóház műemléki védettsége miatt -, eredeti állapotában kellett helyreállítani, miközben a belsőben, egy a mai igényeknek (és előírásoknak) megfelelően működő szállót terveztünk.

Az épületbe lépve, a terazzo-padlós, hálóboltozatos előcsarnokból húzott karú lépcső vezetett, a pesti bérházaknál megszokott külső függőfolyosókhoz, amelyekből a két épületraktus mélységű lakások nyíltak. Egy ilyen ház az első pillanattól megfogja az embert: egy-egy részlete még így romos állapotában is rendkívüli erőt sugárzott. A legfontosabb feladat a ház szellemiségéhez szorosan kapcsolódó értékes elemek kiválasztása volt. Ezeket, a lehetőségek szerint, eredeti állapotban kívántuk helyreállítani, míg a hozzátett elemeket, velük harmóniában, de mai építészeti nyelven próbáltuk megfogalmazni.

Az épület eredeti húzott karú főlépcsője nem felelt meg a mai tűzvédelmi előírásoknak, továbbá a pincébe és a padlásra sem lehetett eljutni rajta. Ma a függőleges közlekedést, új füstmentes lépcsőház és liftek biztosítják, míg az egykori öntöttvas korlátos lépcsőt, egy kiemelt helyre terveztük; első emeleti könyvtárszobáig vezetve tartottuk meg. A bejárati résztől balra nyílik a recepció tér, amely helyén 80 cm-rel feljebbi szinten lakás állt. Padlólesüllyesztéssel a régebben csak átközlekedésre szolgáló bejárat, egybenyithatóvá vált a mostani lobby terével. Így nemcsak tágassá vált az előtér, hanem biztosítani is tudja az akadálymentes közlekedést a liftig. A recepció terénél tapasztalható régi és új együttélése, az egész házban végigkísér.

„...a körfolyosó keresztboltozata alatt léphetünk a régi udvar terébe, mely mind funkcionálisan, mind téri értelemben a szálloda központja...Itt egy kétszintes teret alakítottak ki az építészek. A körfolyosót követő, az eredeti udvar szinten elhelyezett L alakú galérián keresztül egy nagyobb bárba, illetve egy kisebb társalgó-tárgyalóba léphetünk. A galériáról a pinceszintre lesüllyesztett reggelizőtérbe láthatunk, melyhez lépcső vezet...” (MÉ 2006/3)

A reggeliző kétszintes terét a földszint feletti magasságban íves üvegtető fedi le, amelyen keresztül átsejlenek a felújított egykori függőfolyosók. Ezek ma a belső oldali szobaegységek erkélyei.

Az eredetileg pincével együtt ötszintes épület, az átépítés során a tetőtérben két újabb szinttel egészült ki. Bővítés csak a belső udvar irányába történt. A pince helyiségei az udvar lesüllyesztésével „kiszabadultak” elzártságukból. Itt került kialakításra egy mobilfallal kettéválasztható konferenciaterem, egy kis wellness-központ, illetve a gazdasági rész. A reggeliző tere időszakosan a konferencia termék előterévé alakulhat igény szerint.

Az általános emeleteken 65 kétágyas szobaegység kapott helyet, amelyek a középfőfal mellé szervezett új közlekedőről nyílnak. A hátsó cselédlépcső helyett, a Vadász utcai frontról nyíló gazdasági egységből szerviz-lift vezet az épületen végig a személyzet számára.

Szakmai önéletrajz:

- 2007- Tanársegéd, BME Építészmérnöki Kar Lakóépülettervezési Tanszék
2006- ÉME Mesteriskola XIX. ciklusának hallgatója
2006. Vezető tervezői jogosultság (BÉK)
2003-2006. BME DLA Építőművészeti Doktori Iskola
2001-2003. Meghívott oktató, BME Építészmérnöki Kar Lakóépülettervezési Tanszék
2001- KIMA Stúdióban építésztervező
2001. Római Tudományegyetem Építészmérnöki Kar
(La Sapienza, Università degli Studi di Roma)
2000. BME Építészmérnöki kar, okleveles építészmérnök

Fontosabb munkák:

(KIMA Stúdióban, építész tervezőként, illetve projekt építészként)

- 2006- **Üzletközpont, Zalaegerszeg**
projektépítészként, előkészítő vázlattevé, elvi eng. tévé (vezető tervező: Németh T.)
- 2003-2006. **Hotel Parlament– lakóház átalakítás, Bp.** (megépült, 2006.)
projektépítészként, vázlattevé, eng. és kiv. tévé
(vezető tervező: Németh Tamás; ép.tervezőtársak: Draskóczy G., Fábían V.)
- 2005- **120 szobás ifjúsági szállás, konferencia központ, Bp.**
projektépítészként, előkészítő vázlattevé, elvi eng. tévé (vezető tervező: Németh T.)
2005. **Andrássy 47 - lakóház felújítás, bővítés, Bp.**
építésztervezőként, előkészítő vázlattevé (vezető tervező: Kruppa Gábor)
- 2005- **FIAT, Lancia, Alfa Romeo bemutatóterem** belsőépítészeti kialakítás,
Projektépítészként
- 2004-2005. **Csiki-Bege Autósközpont, Bp.** (megépült, 2005.)
építésztervezőként, projektépítész-társként, előkészítő vázlattevé, eng. és kiv.tévé
(vezető tervező: Németh Tamás; projektépítész: Draskóczy G.; építész munkatársak:
Fábían Viktória, Szücs Tamás)

2002. **Gas Jeans központi raktár és bemutatóterem, Bp.** (megépült, 2006.)
 építésztervezőként, engedélyezési és kiviteli terv (vezető tervező: Németh Tamás,
 tervezőtárs: Flachner Szilvia)
- 2002-2003. **Yamaha motor- és vízisport szalon, Bp.** (megépült, 2003)
 projektépítészként, előkészítő vázlatterv, eng. és kiv. terv
 (vezető tervezők: Németh T., Csepely-Knorr K.; építész tervezőtársak: Draskóczy G.
 Mester I.)
- 2001-2003. **Sarutlan Karmelita Nővérek kolostora, Magyarorszék** (megépült, 2003.)
 építésztervezőként, előkészítő vázlatterv, eng. és kiv. terv
 (vezető tervezők: Németh T., Csepely-Knorr K.; építész tervezőtársak: Draskóczy G.,
 Rácz A.)
- 2000-2001. **New York Palota rekonstrukciója és bővítése** 5 csillagos szálloda és konferencia
 központ, Bp.
 építésztervezőként, előkészítő vázlatterv, eng. terv
 (vezető tervező: Németh Tamás; ép.tervezők: Csepely-Knorr K., Bánszky Sz.,
 Fazekas Cs., Müller F., Draskóczy G., Flachner S., Korompay E.)
- 2000-2001. **Szent Angéla Iskola V. ütem épületfelújítás – átalakítás, Bp.**
 projektépítészként, engedélyezési terv (vezető tervező: Németh T.)

Építészeti tervpályázatok:

2007. Budaörs Törökugrató, Mesteriskolás ötletpályázat megvétel (tervezőtárs: Kertész
 Bence, mester: Nagy Tamás DLA)
2006. Keszthelyi egyetemi klub - Mesteriskola felvételi tervpályázat
2006. Budapest szíve, nemzetközi ötletpályázat
 (Roth János DLA, Della-Donna A., Nagy M., Trummer T.)
2005. Corvin-Szigony városépítészeti és lakóépület-tervezési DLA pályázat
 I. díj (tervező társak: Ásztai B., Bujdosó I., Della-Donna A., Nagy M., Trummer T.)
2001. Budakeszi Német Közösségi Ház, országos tervpályázat
 III.díj (tervezőtárs: Ivony B.)

Publikációk:

Dán exhibicionizmus, VM-lakóház Koppenhágában

(Alaprajz 2007/2)

Építészsztárok az MIT kampuszon – Steven Hall és Frank Gehry új épületei Bostonban

(Nagy Mártonnal; Alaprajz 2006/3)

Mirador, szociális lakásépítés Madridban

(Alaprajz 2006/1)

Négy épület, négy építész – építészeti tendenciák Londonban

(Alaprajz 2004/6-7)

Díjak:

Budapest Építészeti Nívódíj elismerő oklevele, 2006

(Hotel Parlament, mestermunka)